

process of the university, including the training program of "Art Composition", which subject is compositional harmony of existing and developed design works. There is also information about new artistic ideas that Mykola Mazur formed for further development of the art in the region.

Key Words: Mykola Mazur, artistic-educational activity, artistic education.

УДК 371.124:76 (477.86)

Максимлюк І. В.,

аспірант ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»
(м. Івано-Франківськ)

**Педагогічна діяльність художника-графіка Петра Прокопів
(Івано-Франківськ)**

У статті розглянуто педагогічну й творчу діяльність Петра Прокопів, визначено його вплив на становлення школи графіки Івано-Франківська. Акцентовано увагу на львівському періоді творчості митця, проаналізовані засоби художньої виразності, композиційна побудова, техніка, стилістичні особливості, сюжетно-тематична спрямованість його графічних робіт.

З'ясовано специфіку методу викладання П. Прокопівим спецкурсу «Графіка» на кафедрі образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та реставрації Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. На прикладі його викладацького досвіду простежено проблеми сучасної мистецької педагогіки. Визначено чинники, педагогічні методи, які впливають на формування фаховості і професіоналізму майбутніх митців.

Проаналізовано стилістику робіт учнів Петра Прокопів, названо кращих студентів, випускників, котрі продовжують його справу. Відзначено високі результати навчального процесу, що відображені у виставковій діяльності творчої молоді. Визначено роль наставника у формуванні нової генерації професійних митців.

Ключові слова: графіка, образотворче мистецтво, гравюра, творчий метод, педагог, учні.

Постановка проблеми в загальному вигляді... Становлення івано-франківської школи графіки нерозривно пов'язане з іменем Петра Прокопів. Кращі зразки естампної графіки цього митця можна розглядати як цінну складову української культури. Вагомим є внесок художника у розвиток образотворчого мистецтва краю, що полягає у вихованні когорти молодих прикарпатських графіків, а також в його активній виставковій та плернерній діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій... Життєвий і творчий шлях Петра Прокопів висвітлювали у своїх працях Віктор Мельник, Лідія Хом'як, Олена Дяків, Іван Бобрис, Микола Якимечко, Володимир Онищенко, Неоніла Стефурак. Проте авторська мистецька школа художника, особливості його власного творчого методу потребують детальнішого дослідження. Важливо з'ясувати роль Петра Прокопів у розвитку образотворчого мистецтва Івано-Франківщини, його вплив на становлення особистості молодого художника.

Формулювання цілей статті... Метою статті є висвітлення педагогічної діяльності Петра Прокопів, розкриття специфіки його творчо-педагогічних методів та особистісного внеску у формування школи графіки.

Виклад основного матеріалу... Навчаючись на відділі монументально-декоративного розпису Львівського училища прикладного мистецтва імені Івана Труша, Петро Прокопів не уявляв себе в ролі викладача. Проте ось уже двадцять років він як педагог передає засади декоративізму львівської школи студентам Інституту мистецтв Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника [4]. За визначенням Петра Прокопів, вагомий вплив на формування його художніх пріоритетів та авторської стилістики мали кращі зразки львівської графіки 1960-х рр., як, наприклад, роботи Теофіла Максиська, Сергія Хижняка [5, с. 2]. Особливість формально-художніх засобів П. Прокопів ґрунтується на декоративному осмисленні композиції, формопластики і кольору [5, с. 2]. Світ творів Петра Прокопів сповнений національного звучання — і за формою, і, головне, за змістом. Навколишня природа і багатство виявів українського духу в краї стали джерелом для подальших фантазій, для пошуку гармонії ліній, форм, кольорів на площині графічного твору, що вражає виразністю гри чорно-білого та лаконізмом штриха [5, с. 4].

Не кожен талановитий митець здатен бути добрим викладачем, тоді як обдарованість і професіоналізм Петра Прокопів, його невимушеність у спілкуванні, власний творчий приклад, вміння надихати і, зрештою, потреба передати свій досвід і знання ваблять до нього творчу молодь

[3]. Відданий традиціям львівської мистецької школи з її модерним художнім спрямуванням, митець гуртує навколо себе творчу молодь з її креативним мисленням [8, с. 2]. Викладання графіки в Інституті мистецтв відбувається за системою, яка відома ще з часів Відродження — робота в навчально-творчих майстернях, керованих видатними художниками-педагогами. Мудрий і досвідчений майстер сприяє студентам проникатися національною ідеєю, виховує в них шляхетність та професійну гідність, і вони натхненно творять у маленькій майстерні-аудиторії, що є великим початком для кожного з них у мистецтві [8, с. 2]. Митець з великим задоволенням та легкістю працює з учнями, передаючи їм свої знання.

На початку своєї педагогічної діяльності на кафедрі образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та реставрації, де П. Прокопіву доручили спеціалізацію «Графіка», практикувалося створення студентами декоративних композицій в техніці туш-перо, які можна було б перевести в естамп. Поступово відбулося помітне підвищення художнього рівня студентських робіт — вони стають більш довершеними, деталізованими, складнішими за композицією, більшого формату, зі скрупульозним гравіюванням [4]. Це стало свідченням постійного піклування педагога про послідовність і результативність навчального процесу. У студентських естампах продемонстровано не лише оволодіння технічними навичками опрацювання друкарської форми (гравюра на лінолеумі) і процесом друку, але й виражальними засобами естампної графіки [6, с. 2].

Робота педагога — це покликання, творчо-навчальний процес, активна співпраця викладача і студента [4]. «Петро Микитович знає, коли похвалити, як покритикувати, щоб критика підсилила бажання працювати, вміє знайти зерно таланту і дати йому поштовх до розвитку. Чимало молодих людей він спрямував на непростий і цікавий шлях творчості, своїм прикладом демонструючи захоплення, відданість і любов до мистецтва», — висловлюється про педагогічну діяльність Петра Прокопівка його колега Оксана Мельничук [5, с. 5].

У сюжетно-тематичному спрямуванні робіт художника зберігається зв'язок з архетипами національної культури. Петро Прокопів є автором численних графічних серій, у яких оспівується образ Жінки, Матері, Батьківщини. Тут, передусім, мовиться про Україну, її історію й культуру, традиції українців, їх обряди і звичаї [5, с. 6]. «Володіючи ґрунтовними спеціальними знаннями у сфері графічних технік, художник у своїй викладацькій діяльності постає в глибокому сенсі як людина культури, котра визнає спадкоємність традицій і смиренну безнастанну працю фахового вдосконалення», — зазначає мистецтвознавець Лідія Хом'як [6, с. 2].

Постать Петра Прокопівка є авторитетною для студентів, оскільки він дає творчий поштовх власним прикладом, через мистецтво формує особистість учня. Графічний доробок митця визначає шляхи подальших творчих пошуків студентів, котрі засвоюють стилістику й графічні прийоми вчителя. На думку П. Прокопівка, це неминуче на початковому етапі, а відтак, коли вони вийдуть за межі інституту, будуть працювати кожен по-своєму, знайдуть свою тему та стилістичну манеру. Петро Прокопів бачить основне завдання педагога-графіка в тому, щоб передати фахові знання («студент повинен досконало знати всю школу, вміти мислити в матеріалі») — технологію створення гравюри від початку до кінця. Створення гравюри починається з ескізів, мінімум у п'яти варіантах, потім розробляється картон в натуральну величину, який довго уточнюється, деталізується. Графіка не допускає швидкості, рисунок і композиція мають бути бездоганними, в різцевій гравюрі помилки виправляти дуже важко [4]. В результаті скрупульозно продуманої ідеї, виваженого і педантичного опрацювання, підкріпленого доброю школою — твір сприймається легко й естетично виразно [5, с. 5].

Вивчення мистецьких пам'яток минулого, аналіз їх специфічної пластичної мови, як того вимагає програмне завдання і настанови педагога, надалі допомагають учням в роботі й у пошуках оригінального самовираження. Це підтверджують і семестрові авторські аркуші студентів, і дипломні роботи випускників, позначені експериментаторством стосовно формату, різномасштабних композиційних зіставлень, фактурного розмаїття графічної площини [6, с. 3].

Для забезпечення підвищення якості навчального процесу важливою є самостійна робота студентів — виконання домашніх завдань, дещо відмінних від академічних постановок, які розвивають смак, фантазію, декоративне мислення. Наполегливу працю П. Прокопів вважає запорукою успіху. Основним методом творчого навчання є індивідуальна робота педагога з учнем з метою передачі мистецької майстерності та досвіду. На власному прикладі П. Прокопів вчить студентів не зупинятися у творчості, стверджує, що необхідно постійно практикувати, розвивати здатність сприймати об'ємно-просторові форми, спостерігати предмети і явища, відчувати пропорції. На його думку, кожна дитина народжується наділеною талантом, який треба розвивати. Знайшовши правильний підхід, кожного студента можна навчити малювати, але неможливо

навчити бути художником, оскільки художник — це людина, яка постійно практикує, людина, яка працює творчо. Художник — це стиль життя [4].

Ще одним авторським методом педагогічної роботи П. Прокопів є те, що він працює над проектами паралельно зі студентами. Така своєрідна співпраця допомагає самовдосконалюватись, налагоджувати творчий контакт із учнями. Митець вчить студентів систематичності, поетапності в роботі, а також рекомендує раціонально розподіляти час і завершувати кожний твір [4]. Завдання педагога — стимулювати інтелектуальну активність учня (навчити мислити, аналізувати, робити самостійні висновки і узагальнення).

Тривкою константою у педагогічній системі Петра Прокопів є заняття з академічного рисунку. Мистецтво рисунку — основа професійної майстерності, невід'ємна складова графіки як виду образотворчого мистецтва, а тому П. Прокопів прививає студентам високу культуру штриха і тону. Штрих — фактурне збагачення композиції, емоційна виразність творів, важливий чинник декоративного вирішення аркушів. Праця над академічним рисунком сприяє зростанню професійної майстерності, що дає позитивні результати в графічних творах. Художник-графік завжди дбає про естетику штриха та фактури, і в цьому виявляється його ставлення до графічних робіт не як до прикладної сфери, а як до автономного виду художньої творчості [1, с. 89–90]. Гравюра, за переконанням майстра, має багато спільного з рисунком, адже вона також оперує лінією і штрихом, тоді як колір переважно відіграє в ній допоміжну роль [8, с. 3].

Техніка гравюри на лінолеумі, пластику і особливо на дереві вимагає певної консервативності та логічної взаємозалежності в усьому, що стосується композиційної структури, рисунка, ритміки штрихованих і гладких елементів кліше [5, с. 2]. Зображення наноситься на будь-яку тверду поверхню — дерев'яну дощечку, металеву пластинку, гладенький літографський камінь чи інші новітні матеріали. Студенти працюють також на лінолеумі, плитці ПВХ, оргсклі, відповідним способом опрацьовують поверхню, а потім з неї переводять зображення на папір [8, с. 3].

Запорукою успішного навчання і професійної майстерності Петро Прокопів вважає ґрунтовну школу. Ці чинники впливають на теоретичну та практичну компетентність майбутніх графіків та митців-педагогів. Результативність навчання забезпечується достатньою кількістю фахових годин з історії мистецтва, рисунку, малярства, спеціалізації і роботи в матеріалі. Необхідна також добра навчально-методична та матеріальна база у мистецьких закладах. Це, зокрема, простори аудиторії, майстерні, необхідне обладнання, інструменти, навчальна та професійна література [4].

Талант педагога виявляється ще й в тому, що П. Прокопів прагне продемонструвати талант своїх учнів у рідному місті, країні, навіть за кордоном. Студенти експонували свої творчі роботи на обласних та всеукраїнських виставках поряд з професійними художниками. Їхні естампи неодноразово оцінювали професіонали, зокрема, класик української гравюри, завідувач кафедри графічних мистецтв Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури Василь Перевальський. Каталоги студентських робіт переглядали нещодавно художники зі США, захоплюючись гравюрами, їх великим форматом та технікою виконання (виконані вручну без допомоги комп'ютера) [4]. Графічні роботи Вікторії Плотнікової та Миколи Кочержука ввійшли в двадцятку кращих на конкурсі SMRC Україна–2012 й експонувались в Лос-Анджелесі та Сан-Франциско [2]. Роботи учнів П. Прокопів мають спільну характерну художню мову: схематичну, лаконічну, узагальнену, хоча в кожній із них є своя особливість.

Графічний доробок П. Прокопів привертає увагу майстерним втіленням творчих задумів та довершеністю звучання кожного твору зокрема. Його роботи просякнуті глибинними відчуттями приналежності автора до своєї рідної землі, зачаруванням українською ментальністю та гордістю за свою націю. У його всесвіт органічно вплетено українську сакральність, духовність та елітарність, яку митець передає своїм учням [8, с. 2]. Натхненні творчістю вчителя, ці теми охоче відображають студенти у своїх роботах. Петро Прокопів високо оцінює роботи своїх учнів-графіків, зокрема ті, що були виконані до 202 річниці з дня народження Тараса Шевченка. «Ці твори зроблені якісно, — каже він. — Їх не соромно буде показати на закордонних виставках і всі глядачі зразу зрозуміють, що це твори українців» [7].

При спогляданні ліногравюр, створених учнями Петра Прокопів, відчуваєш зв'язок між кожною лінією чи штрихом і вкладеними в них зусиллям рук, емоційною напругою, працею інтелекту. Стихія білих та чорних плям з їхнім декларативним контрастом переходить до впорядкованого штриха і саме у ньому закладені філософський сенс і глибинний устрій художніх образів робіт Ірини Клищук, Василя Попа, Олега Мельника, Юлії Візнович, Наталії Хмельовської та інших. Це не просто проба матеріалу і техніки, а пошук, реалізація більш виразних, більш національних концепцій та ідеалів. Творчі досягнення митця та його учнів можна вважати

незаперечним внеском, що доповнює систему педагогічних і мистецьких знань в галузі художньої освіти. Їх використовує у роботі з молодими талантами Петро Прокопів [8, с. 2].

Натхненні педагогічною діяльністю свого вчителя молоді митці також обирають педагогічну працю. Серед них — Вікторія Плотнікова (викладає в Інституті мистецтв Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника), Ольга Осудар (викладає в художній школі в місті Надвірна), Ірина Аннич (працює в Калуському коледжі культури і мистецтв), Юлія Візнович (працює в школі вчителем образотворчого мистецтва), Богдан Ніколін (викладає в Професійному технічному училищі). Петро Прокопів захоплюється такими своїми талановитими учнями як Василь Стефанишин, Анастасія Ступацька, Діана Караван, Павло Полянчич, Анастасія Савіна, Ольга Іванів [4].

Творча співпраця випускників зі своїм наставником триває і після закінчення навчання: вони спілкуються, діляться мистецькими напрацюваннями, здобутками, відвідують виставки один одного.

Педагогічний досвід підказує, що серед теперішніх студентів талановитими є Ірина Библів, Юлія-Марія Комара, Христина Лесюк, Зорян Суш, Ольга Тимошук, Юлія Буряк [4]. Вони створюють гравюри в техніці високого друку, експериментують — утворюючи різні ефекти тиснення, що подекуди сприймається як комп'ютерна графіка [4]. Молоде покоління художників — це творці культури, які активно розвивають традиції та беруть участь у створенні єдиного художнього простору України.

Висновки... Петро Прокопів є провідним івано-франківським графіком, чия творчість характеризує один із напрямків розвитку місцевого образотворчого процесу останніх десятиліть ХХ — початку ХХІ ст. Його творчі досягнення високі і показові, тісно пов'язані з традиціями давньої української ксилографури. Ґрунтовна фахова освіта стала основою, що зумовила високий рівень викладання графіки. Принципи педагогічної системи Петра Прокопів щодо підготовки графіків полягають у системності й послідовності вирішення навчальних завдань, творчому пошуку, міцній основі академічного рисунка, застосуванні міжпредметних зв'язків, вмінні працювати у різноманітних графічних техніках. Авторська методика викладання, набутий з роками професіоналізм, забезпечують високі мистецькі результати його учнів. Аналізуючи творчий здобуток митця-педагога, орієнтуючись на кращі зразки українського і світового мистецтва, студенти Петра Прокопів творчо поєднують сприйняття надбань вітчизняної культури з власним образним баченням та формують нову професійну мистецьку генерацію.

Список використаних джерел та літератури:

1. Бобрис І. Графіка Петра Прокопів / І. Бобрис // Науково-методичний вісник Джерела. — 2006. — № 3–4 (47–48). — С. 88–93.
2. Мистецька освіта: минуле, сучасне, майбутнє (до 30-ти річчя кафедри образотворчого мистецтва імені Михайла Фіголя) : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 7–8 листопада 2013 р. / [Цепенда І. С., Завгороднюк А. В., Грицан А. В. та ін.; за ред. Б. В. Бойчука]. — Івано-Франківськ : Супрун В. П., 2013. — С. 265.
3. Онищенко В. Петро Прокопів : мистець і педагог [Графік, викладач Інституту мистецтв ПНУ ім. В. Стефаника] / В. Онищенко // Шлях перемоги. — 2011. — 9 лютого.
4. Педагогічна діяльність художника-графіка Петра Прокопів : [бесіда з художником-графіком Петром Прокопівом / спілкувалася Ірина Максимлюк] // Аудиторія. — 2016. — 7 листопада. — 4 с.
5. Петро Прокопів: Малярство. Графіка. Монументальне мистецтво. Іконопис [Текст] : каталог / [упоряд. П. Прокопів]. — Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2007. — 48 с.
6. Світло в штрихах (Петро Прокопів та учні) : каталог виставки естампа / [гол. ред. Головчак В.]. — Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2011. — С. 2–3.
7. Франківські художники підготували весняну виставку картин [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу: <http://report.if.ua/lyudy/frankivski-hudozhnyky-pidgotuvaly-vesnyanu-vystavku-kartyn-foto/>.
8. Чорне і біле (Петро Прокопів та учні) : каталог виставки графіки / [упоряд. П. Прокопів]. — Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2014. — С. 2–3.

Транслітерований список літератури:

1. Bobrys I. Hrafika Petra Prokopiva, Naukovo-metodychnyi visnyk Dzherela, 2006, Volume 3–4 (47–48), pp. 88–93.

2. *Mystetska osvita: mynule, suchasne, maibutnie (do 30-ty richchia kafedry obrazotvorchoho mystetstva imeni Mykhaila Fiholia): materialy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii, 7–8 lystopada 2013 r., [Tsenda I. Ye., Zavhorodniuk A. V., Hrytsan A. V. ta in.; za red. B. V. Boichuka], Ivano-Frankivsk, Suprun V. P., 2013, pp. 265.*

3. *Onyshchenko V. Petro Prokopiv: mystets i pedahoh [Hrafik, vykladach Instytutu mystetstv PNU im. V. Stefanyka], Shliakh peremohy, 2011, 9 liutoho.*

4. *Pedahohichna diialnist khudozhnyka-hrafika Petra Prokopiva: [besida z khudozhnykom-hrafikom Petrom Prokopivom, spilkuvalasia Iryna Maksymliuk], Audytoriia, 2016, 7 lystopada, 4 p.*

5. *Petro Prokopiv: Maliarstvo. Hrafika. Monumentalne mystetstvo. Ikonopys [Tekst]: kataloh, Ivano-Frankivsk, Nova Zoria, 2007, 48 p.*

6. *Svitlo v shtrykhakh (Petro Prokopiv ta uchni): kataloh vystavky estampa, [holovnyi redaktor Holovchak V.], Ivano-Frankivsk, Prykarpatskyi natsionalnyi universytet imeni Vasylia Stefanyka, 2011, pp. 2–3.*

7. *Frankivski khudozhnyky pidhotuvaly vesnianu vystavku kartyn [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu do resursu: <http://report.if.ua/lyudy/frankivski-hudozhnyky-pidgotuvaly-vesnyanu-vystavku-kartyn-foto/>.*

8. *Chorne i bile (Petro Prokopiv ta uchni): kataloh vystavky hrafiky, [uporiadnyk P. Prokopiv], Ivano-Frankivsk, Nova Zoria, 2014, pp. 2–3.*

Аннотация

Педагогическая деятельность художника-графика Петра Прокопива (Ивано-Франковск)

Максимлюк И. В.

В статье рассмотрены педагогическая и творческая деятельность Петра Прокопива, в частности, определено его влияние на становление школы графики Ивано-Франковска. Акцентировано внимание на львовском периоде творчества художника, проанализированы средства художественной выразительности, композиционное построение, техника, стилистические особенности, сюжетно-тематическая направленность его графических работ.

Определено специфику метода преподавания П. Прокопива спецкурса «Графика» на кафедре изобразительного и декоративно-прикладного искусства и реставрации Прикарпатского национального университета имени Василия Стефаника. На примере его преподавательского опыта прослежены проблемы современной художественной педагогики. Указаны факторы, педагогические методы, которые влияют на формирование профессионализма будущих художников.

Проанализировано стилистику работ учеников Петра Прокопива, названо лучших студентов, выпускников, которые продолжают его дело. Отмечены высокие результаты учебного процесса, отраженные в выставочной деятельности творческой молодежи. Определена роль наставника в формировании новой генерации профессиональных художников.

Ключевые слова: *графика, изобразительное искусство, гравюра, творческий метод, педагог, ученики.*

Summary

Pedagogical Activity of Graphic Artist Petro Prokopiv (Ivano-Frankivsk)

Maksymliuk I. V.

The article deals with Petro Prokopiv's educational and creative activity, his impact on the formation of graphic school of Ivano-Frankivsk has been determined. The attention is focused on the Lviv period of the artist's creativity; means of artistic expression, compositional construction, technique, stylistic features, the plot-thematic direction of his graphic works have been analyzed.

The specificity of P. Prokopiv's method of teaching a special course "Graphics" at the department of fine and decorative-applied art and restoration of the Pre-Carpathian National University named after V. Stefanyk has been cleared out. Problems of contemporary art pedagogy have been observed by the example of his teaching experience. Factors, pedagogical methods influencing the formation of the future artists's professionalism have been determined.

The style of Petro Prokopiv's disciples' works of art has been analyzed, the best students, graduates, who follow his method, have been named. The high results reflected in the young people's exhibition activity have been observed. The role of the mentor in the formation of the new professional art generation has been determined.

Key Words: *graphics, fine art, engraving, creative method, teacher, students.*